

AXMEDOV ATOULLO RAXMATOVICH

TURKIY TILLAR QIYOSIY-
TARIXIY GRAMMATIKASI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Axmedov Atoulo Raxmatovich

TURKIY TILLAR QIYOSIY- TARIXIY GRAMMATIKASI

O'QUV QO'LLANMA

BUXORO – 2024
«DURDONA» nashriyoti

81.2ya73

811.512.1'36(075.8)

A 90

Axmedov Atoulo Raxmatovich

Turkiy tillar qiyosiy-tarixiy grammatikasi [Matn] : darslik / Axmedov Atoulo Raxmatovich – Buxoro: «Sadridin Salim Buxoriy» Durdona nashriyoti, - 2024. – 152 b.

UO'K 811.512.1'36(075.8)

BBK 81.2ya73

TAQRIZCHILAR:

M.Abdiyev

– filologiya fanlari doktori, professor

D.Yuldasheva

– pedagogika fanlari nomzodi, professor

Ushbu o'quv qo'llanma talabalarni turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy fonetikasi, grammatikasi bilan, tilimizning jonli shevalaridagi farqlarning, hozirgi variant, dublet, sinonimlarning manbalari bilan tanishtiradi. "Turkiy tillar qiyosiy-tarixiy grammatikasi" o'quv fani o'zbek xalqining murakkab shakllanish jarayonini lingvistik hodisalarda namoyon qilib, o'zbek tilining turkiy tillar tizimida tutgan o'rnini, uning bu oilada o'ziga xos lisoniy xususiyatlaridan xabardor etadi.

Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy talqinida ikki xil metodologik tamoyil – bobotil nazariyasi asosidagi qarashlar va "to'lqin nazariyasi"ga doir qarashlar mavjud. Bobotil nazariyasi turkiyshunoslikda juda keng ommalashgan va o'zbek tilshunosligida ham asosiy nazariya sifatida qabul qilingan, keng tarqalgan. Soha ilmini istovchi talabgor u bilan ko'rsatilgan ilmiy adabiyotlar asosida qiynal olmay tanisha oladi. Aytish joiz, "to'lqin nazariyasi" hali keng ommalashmagan, ilmiy farazlar doirasida qolib kelmoqda. Qo'llanmada bu o'quv fani materialini bayon qilishda nafaqat "bobotil nazariyasi", balki "tolqin nazariyasi"ga ham asoslanilganligi bois muallif uni birinchi o'zbek zamonaviy mukammal grammatikasining bunyodkori akademik Andrey Nikolayevich Kononovning porloq xotirasiga bag'ishlaydi.

Mazkur o'quv qo'llanma 60230100 – Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) ta'lim yo'nalishi bakalavriat bosqichi talabalariga mo'ljallangan. Undan soha mutaxassislari, tadqiqotchilar, magistrilar ilmiy-nazariy manba sifatida foydalanishlari ham mumkin.

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
2024- yil 29 - may "194" - sonli buyrug'iga asosan o'quv qo'llanma sifatida
tavsiya etilgan. Ro'yxatga olish raqami 194-420*

ISBN 978-9910-04-765-7

© Axmedov Atoulo Raxmatovich

MUNDARIJA

SHARTLI BELGILAR, QISQARTMALAR.....	3
KIRISH	6
1-BO'LIM LINGVISTIK METOD. QIYOSIY, TIPOLOGIK, CHOG'ISHTIRMA, TARIXIY VA QIYOSIY-TARIXIY METODLAR.....	8
2-BO'LIM TURKIY TILLAR QIYOSIY-TARIXIY FONETIKASI VA GRAMMATIKASIGA KIRISH.....	29
TURKIY TILLARDA UNDOHLAR VA ULARNING TARAQQIYOTI	42
TURKIY TILLARDA UNLILAR TARAQQIYOTI.....	58
TURKIY TILLARDA SINGARMONIZM	73
TURKIY TILLARDA TOVUSH MOS KELISHLARI VA ALMASHINUVLARI.....	93
3-BO'LIM. TURKIY TILLARNING GENEALOGIK TADQIQI VA TASNIFI	108
TURKIY TILLAR MORFOLOGIYASI TARAQQIYOTINING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	123
4-BO'LIM TURKIY TILLAR LEKSIKASI TARAQQIYOTINING ASOSIY YO'NALISHLARI	133
Adabiyotlar	148

Axmedov Atoulo Raxmatovich

TURKIY TILLAR QIYOSIY- TARIXIY GRAMMATIKASI

O'QUV QO'LLANMA

Texnik muharrir:

G.Samiyeva

Musahhah:

M.Raximov

Sahifalovchi:

M.Arslonov

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original – maketdan bosishga ruxsat etildi: 04.07.2024. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. «Palatino Linotype» garn. Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog'ozi. Bosma tabog'i 9,5 Adadi 20. Buyurtma № 227.

«Sharq-Buxoro» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahar O'zbekiston Mustaqilligi ko'chasi, 70/2 uy.
Tel: 0(365) 222-46-46